

BIBLOS

Nr. 29 / 2017

SUMAR

Editorial

Redacția Biblos, „La mulți ani Bibliotecii Academiei Române!”	p. 1
---	------

La Iași, în biblioteci și nu numai

Carmen Andronic, <i>Centrul de Documentare Europeană „Karl Kurt Klein”</i> . <i>Activitate și strategii de promovare</i>	p. 3
Elena Cojocariu, <i>Mini-cronică (festival(ă): să FIE BCU!</i>	p. 8
Alina Frunză, <i>Avatarurile unei controverse istoriografice: de la biblioteca Colegiului Vasilian la biblioteca Academiei Domnești din Iași</i>	p. 13
Ramona Iacobuțe, <i>Librex, caruselul lecturii</i>	p. 26
Bogdan-Petru Maleon, <i>Biblioteca Universității din Iași și dilemele sale identitare. De la fondare până la instaurarea regimului comunist</i>	p. 30
Dan S. Stoica, <i>Mode, modele, moduri</i>	p. 41

Valori de patrimoniu

Cristina Gavrilean, <i>Hărți românești prezentate la Conferința de pace de la Paris (1919-1920) aflate în colecțiile speciale ale Bibliotecii Centrale Universitare „Mihai Eminescu” din Iași</i>	p. 46
Elena Ștefănescu, <i>Donația Sevastia Buhuș în fondurile Bibliotecii Centrale Universitare „Mihai Eminescu” din Iași</i>	p. 55

Tendințe noi în biblioteconomie

Lăcrămioara Chihaiia, <i>Baza de date de autoritate a Bibliotecii Centrale Universitare „Mihai Eminescu” din Iași: 14 ani de muncă și pasiune</i>	p. 67
Maria Carmen Nadia Petre, <i>Unele aspecte privind accesul deschis la informația științifică</i>	p. 72
Ecaterina Radu, <i>Criterii de digitizare a publicațiilor. RESTITUTIO – Platforma digitală a Bibliotecii Centrale Universitare „Carol I” din București</i>	p. 80
Nicoleta Rahme, <i>Perspective în mediul digital privind excepțiile în favoarea bibliotecilor</i>	p. 88

Biblioteci, cititori, lectură

Stelian Dumistrăcel, <i>În familia casei</i>	p. 98
--	-------

Miscellanea

Jean-Michel Cantacuzène, <i>Ex-libris (VI)</i>	p. 106
Mălina Iulia Duță, <i>Constituirea unei Arhive de Istorie Orală la Biblioteca Centrală Universitară „Eugen Todoran” din Timișoara</i>	p. 133
Dorina Măgărin, <i>Presa literară din Banat. Privire generală</i>	p. 144

Semnalări	p. 151
------------------------	--------

Unele aspecte privind accesul deschis la informația științifică

Dr. Maria Carmen Nadia PETRE
(Biblioteca Academiei Române, Serviciul Bibliografie Națională)

Abstract: *The open access concept appears in 1990, on the background of the libraries crisis, at that time being considered an innovative model of publication. We will demonstrate in the following pages the evolution, the trends as well as the importance of this concept. Well-known theoreticians, international and national institutions, there are all interested about this subject, as this is an instrument without which, today, in the era of informational globalization, we can barely imagine the development of scientific activity.*

Cuvinte-cheie: *acces deschis; informație științifică; publicații științifice; drepturi de autor.*

Mișcarea Open Access a început în anul 1994, când Stevan Harnad a lansat invitația ca savanții să creeze arhive ale publicațiilor proprii și să le plaseze pe Internet în acces deschis. Această inițiativă a pornit de la convingerile că cercetările academice și cele finanțate din banii publici ar trebui să fie accesibile în mod liber, mai ales în contextul răspândirii tehnologiilor informaționale și de comunicare (TIC) și a Internetului. În anii 1990, criza din biblioteci, din motivele finanțării insuficiente, a atras atenția asupra unui model nou de publicare care ar fi oferit o alternativă pentru abonarea la revistele scumpe.

Există o multitudine de definiții ale conceptului acces deschis, multe documente importante – Declarațiile de la Budapesta, Berlin și Bethesda conținând definiții ale acestui termen. Deși aceste definiții diferă aparent, în esență ele sunt asemănătoare¹. Una dintre cele mai cunoscute definiții ale accesului deschis este cea dată de Peter Suber, unul dintre teoreticienii conceptului: „Open-access literature is digital, online, free of charge, and free of most copyright and licensing restrictions”².

¹ Nelly Țurcan, *Politicile accesului deschis*, în **Studia Universitatis**, nr. 3 (33), 2010, Disponibil la: <http://studiamsu.eu/wp-content/uploads/06.-p.41-56.pdf>, [Accesat: 13.10.2016], p. 41.

² Ernest Abadal, *Acceso abierto a la ciencia*, Editorial UOC, Barcelona, 2012, Disponibil la: <http://eprints.rclis.org/16863/1/2012-acceso-abierto-epi-uoc-vfinal-autor.pdf>, [Accesat: 13.10.2016], p. 8-9.

TENDINȚE NOI ÎN BIBLIOTECONOMIE – Maria Carmen Nadia Petre

Accesul Deschis este varianta electronică a publicației științifice care poate fi citită pe internet, tipărită, distribuită fără nici un scop comercial, fără nici o plată sau restricție. Acest concept a apărut în momentul în care cercetătorii și-au postat varianta electronică a articolelor științifice pe pagina web individuală. Universitățile și-au manifestat interesul de a crea depozite digitale cu materialele științifice ale universității³.

IFLA consideră că accesul universal și echitabil la informație este vital pentru bunăstarea socială, educațională, culturală, democratică și economică a oamenilor, comunităților și organizațiilor. Accesul Deschis reprezintă un nume pentru un concept, o mișcare și un model de business al căror scop este de a oferi acces liber și posibilitatea de reutilizare a cunoașterii științifice sub formă de articole de cercetare, monografii, date și alte materiale înrudite⁴.

Institutul pentru o Societate Deschisă (*OSI – Open Society Institute*) a organizat la Budapesta, în decembrie 2001, o întâlnire a susținătorilor asigurării accesului deschis la literatură și la revistele științifice. S-au discutat problemele referitoare la identificarea celor mai eficiente mijloace de difuzare și acces la publicațiile științifice, fiind aprobată, la data de 14 februarie 2002, ***Inițiativa Accesului Deschis de la Budapesta*** (*Budapest Open Access Initiative, BOAI*)⁵.

În octombrie 2003 a fost semnată ***Declarația de la Berlin privind Accesul Deschis la Cunoștințe în domeniul Științei și Științelor Umaniste***. Aceasta definește accesul deschis ca o sursă exhaustivă de cunoștințe umane și moștenire culturală care a fost aprobată de comunitatea științifică. Acesta este momentul în care organismele finanțatoare și organizațiile de cercetare au recunoscut că „misiunea noastră de a disemina cunoașterea este îndeplinită doar pe jumătate dacă informația nu este disponibilă cât mai larg și mai accesibil societății”⁶.

În anul 2003, prin semnarea ***Declarației de la Bethesda*** (SUA) ***privind politica editorială*** se remarcă faptul că politicile de promovare prin intermediul declarațiilor internaționale nu sunt limitate din punct de vedere geografic, ci se

³ Angela Repanovici, *Strategii de marketing pentru promovarea și vizibilitatea producției științifice a universității prin depozite digitale*, Disponibil la: <http://www.kosson.ro/depozit/acces-deschis-1/teze-de-doctorat-1/28-strategii-de-marketing-pentru-promovarea-si-vizibilitatea-productiei-stiintifice-1/file>, [Accesat: 13.10.2016], p. 9.

⁴ *Declarația IFLA privind accesul deschis - clarificarea poziției și strategiei IFLA*, Disponibil la: <http://www.ifla.org/files/assets/hq/news/documents/ifla-statement-on-open-access-ro.pdf>, [Accesat: 13.10.2016], p. 1.

⁵ *Declarația Accesului Deschis de la Budapesta*, Disponibil la: <http://www.acces-deschis.ro/component/tags/tag/3-declara%C8%9Bia-de-la-budapesta>, [Accesat: 13.10.2016].

⁶ *Declarația de la Berlin privind Accesul Deschis la Cunoștințe în domeniul Științei și Științelor Umanitare*, Disponibil la: <http://www.acces-deschis.ro/declaratii-pozitii-oficiale/declaratii/97-declaratia-de-la-berlin>, [Accesat: 13.10.2016].

TENDINȚE NOI ÎN BIBLIOTECONOMIE – Maria Carmen Nadia Petre

referă la toate țările din lume. Această Declarație are drept scop stimularea discuțiilor în cadrul comunității cercetătorilor din domeniul biomedicinii privind realizarea accesului deschis la literatura științifică primară⁷.

În România a fost adoptată *Moțiunea privind Accesul Deschis* în cadrul Conferinței Naționale a ABR, în 2010, la București. Documentul stipulează că misiunea bibliotecilor, de a disemina cunoașterea, este îndeplinită doar pe jumătate dacă informația nu este disponibilă cât mai larg și în text integral. Noile căi de diseminare a cunoașterii trebuie să fie realizate nu numai prin forme clasice ci și prin modalități moderne electronice, bazate pe accesul deschis, promovat de comunitatea științifică. În acest context, bibliotecilor le revine un rol important. În condițiile actuale, bibliotecile pot deveni garanția accesului la informația științifică prin includerea resurselor electronice cu text integral și în acces deschis în portofoliul serviciilor oferite. Astfel, Accesul Deschis la informația științifică poate veni în sprijinul cercetării fără eforturi financiare⁸.

În aprilie 2016 a avut loc reuniunea „Open Science – From Vision to Action” organizată de Secretariatul Olandez pentru Educație, Cultură și Știință care s-a finalizat cu documentul numit *Apelul de la Amsterdam pentru acțiune în științele deschise*. Acesta menționează două ținte la nivel european pentru 2020:

- accesul deschis deplin la toate publicațiile științifice – acest lucru necesită demersuri coordonate și poate fi accelerat prin noi modele de publicare și prin conformitatea cu seturile de standarde;

- noua orientare fundamentală către reutilizarea optimă a datelor de cercetare – distribuirea datelor și gestionarea acestora constituie abordarea de bază pentru toată cercetarea finanțată din bani publici. Acest lucru necesită definiții, standarde și infrastructuri.

Pentru a atinge aceste ținte este nevoie de politici de susținere precum:

- noi sisteme de evaluare și recompensare care se ocupă cu adevărat cu nucleul creării de cunoaștere și care contează pentru impactul cercetării științifice asupra științei și a societății în general, incluzând economia și impulsivitatea științei întreprinsă de cetățeni - citizen science;

- alinierea politicilor și schimbul de bune practici - practicile, activitățile și politicile ar trebui să fie aliniate iar cele mai bune practici și informații, larg

⁷ *Declarația de la Bethesda privind politica editorială*, Disponibil la: <http://www.kosson.ro/acces-deschis/96-documente-oficiale/234-declaratia-privind-publicarea-cu-acces-deschis-de-la-bethesda>, [Accesat: 13.10.2016].

⁸ *Moțiunea privind Accesul Deschis adoptată de Conferința Națională a ABR*, București, 2010, Disponibil la: http://www.abr.org.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=151:moiune-privind-accesul-deschis-adoptat-de-conferina-naional-a-abr-bucureti-2010&catid=31:culturainformatiei&Itemid=20&lang=ro, [Accesat: 13.10.2016].

TENDINȚE NOI ÎN BIBLIOTECONOMIE – Maria Carmen Nadia Petre

distribuite. Va crește claritatea și gradul de comparare pentru toate părțile interesate și va ajuta la desfășurarea de acțiuni comune și concertate. Acestea vor trebui să fie însoțite de o evidență bazată pe monitorizare⁹.

Accesul deschis este accesul online, imediat și permanent la textul integral al articolelor de cercetare pentru oricine în toată rețeaua globală. Există două căi către acest acces deschis:

1. „Calea de aur” a publicării revistelor în regimul de acces deschis prevede ca revistele să furnizeze acces deschis către articolele lor fie prin instituție/autor pentru articolele finalizate prin publicare/referențiere în loc de a taxa instituția/utilizatorul pentru accesul la articolele publicate, punerea la dispoziția tuturor a ediției online;

2. „Calea verde” a autoarhivării se concretizează atunci când autorii asigură accesul deschis la propriile articole publicate punând la dispoziție propriile variante electronice pentru toată lumea. Cele două căi nu trebuie confundate sau amestecate; acestea sunt complementare.

Politica de autoarhivare și dreptul de autor al editorilor prin proiectul RoMEO reprezintă un serviciu susținut de proiectul SHERPA. Acest serviciu este unul dintre cele mai importante pentru dezvoltarea accesului la cercetarea științifică în acord cu respectarea dreptului de autor și politicile editorilor. Astfel, s-a realizat o clasificare a editorilor luând în considerare condițiile în care aceștia permit autoarhivarea¹⁰:

Culorile ROMEO	Politica de autoarhivare	Editori	%
<u>Verde</u>	Verde – se poate autoarhiva articolul și înainte de publicare și după publicare / PDF	915	40
<u>Albastru</u>	Albastru – se poate arhiva numai versiunea finală a articolului, după aprobarea de tipărire / PDF	758	33

⁹ *Apelul de la Amsterdam pentru acțiune în științele deschise*, Disponibil la: <http://www.kosson.ro/acces-deschis/51-cronica-oa/1042-apelul-de-la-amsterdam-pentru-actiune-in-stiintele-deschise>, [Accesat: 13.10.2016].

¹⁰ SHERPA/ RoMEO, Disponibil la: <http://www.sherpa.ac.uk/romeo/statistics.php?la=en&fIDnum=&mode=simple>, [Accesat: 14.10.2016].

TENDINȚE NOI ÎN BIBLIOTECONOMIE – Maria Carmen Nadia Petre

<u>Galben</u>	Galben – se poate arhiva numai înainte de tipărire	148	6
<u>Alb</u>	Alb – nu este permisă autoarhivarea	466	20

Fig. 1: Politica de autoarhivare în cadrul Proiectului SHERPA ROMEO

În lista RoMEO există 2287 de editori în prezent, 14 octombrie 2016 și 80% dintre editorii care sunt în acest serviciu permit autoarhivarea. Acest serviciu este permanent deschis și zi de zi se înscriu editorii în funcție de condițiile de permitere a autoarhivării: <http://www.sherpa.ac.uk/romeo/>.

Repertoriul depozitelor – Directory of Open Access Repositories – *OpenDOAR* este disponibil la adresa <http://www.opendoar.org/> și este baza de date cu depozitele academice în acces deschis. Fiecare depozit a fost analizat de cei autorizați în proiect să verifice documentele înregistrate acolo și reprezintă o listă a depozitelor ce respectă standardele de calitate academică.

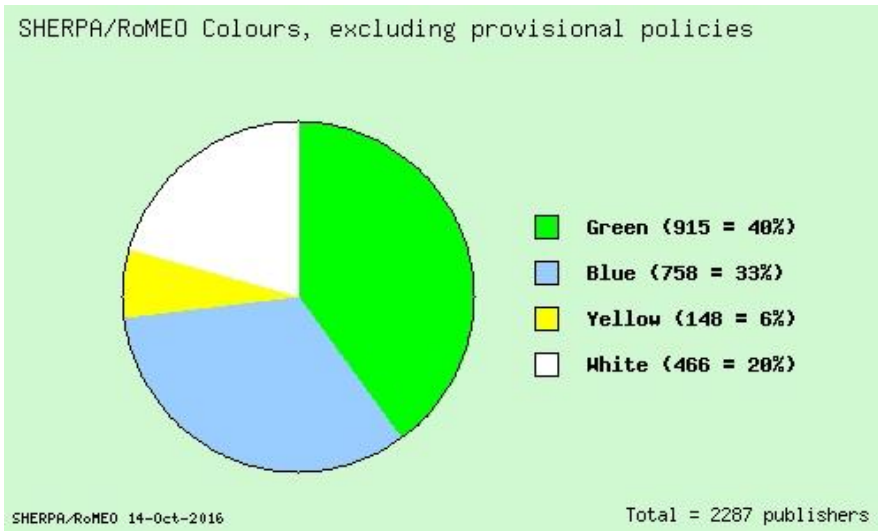

Fig. 2: Distribuția editorilor în clasificarea pe culori realizată de RoME (RoMEO, SHERPA/RoMEO: Publisher copyright policies & self-archiving, 2016).

TENDINȚE NOI ÎN BIBLIOTECONOMIE – Maria Carmen Nadia Petre

Proportion of Repository Organisations by Continent
Worldwide

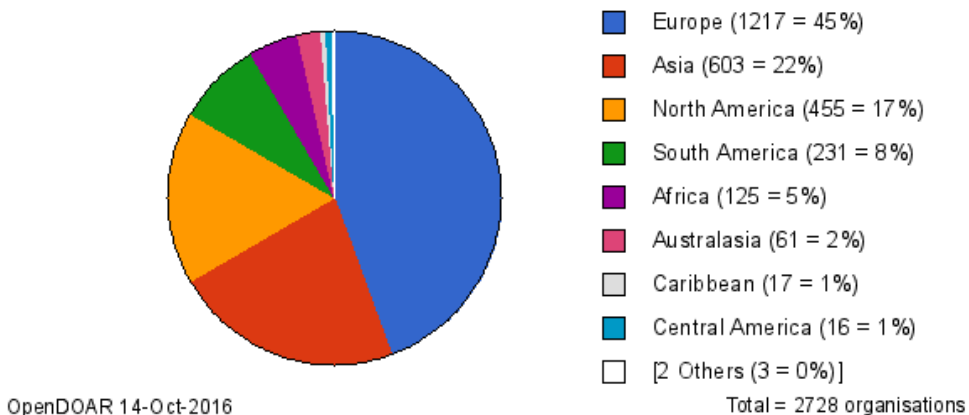

Fig. 3: Repartiția pe continente a organizațiilor care dezvoltă depozite digitale

Cele mai multe instituții care au dezvoltat depozite digitale sunt în Europa, 45%, adică 1217 instituții din totalul de 2728, la data de 14 octombrie 2016.

Proiectul DOAJ – Directory of Open Access Journal este o bază de date cu jurnale în acces deschis. Acest serviciu înregistrează gratuit „full text”, jurnale academice verificate calitativ. Baza de date cuprinde 9.163.000 jurnale, din care 6.405 sunt „full text” la nivel de articol. Sunt incluse 2.323.488 articole, la data de 14 octombrie 2016. Există 18 jurnale românești înregistrate în această bază de date. Universitățile din Iași, Oradea, Craiova au înregistrat buletinele universităților în această bază de date.

Proiectul ROAR – Registry of Open Access Repository- este pus la dispoziția comunității la adresa <http://roar.eprints.org/>. Din România sunt înregistrate 12 depozite digitale. Se pot vizualiza toate cele 4348 depozite.

În concepția IFLA, beneficiile accesului deschis se referă la:

- un câștig semnificativ îl constituie punerea la dispoziție a cercetării și a rezultatelor de cercetare fără bariere financiare, legale și tehnice privind accesul.
- cercetătorii beneficiază de o vizibilitate crescută, o creștere în utilizarea și impactul operei lor. Accesul deschis ajută la ilustrarea eforturilor de cercetare ale instituției.
- în cazul editurilor, accesul deschis aduce o vizibilitate maximă, crește numărul cititorilor și impactul asupra conținutului; acest lucru însemnând că este oferit un serviciu îmbunătățit pentru diseminarea cercetării. Accesul deschis mărește fluxul cunoașterii între Nord și Sud, dar și între Sud și Sud¹¹.

¹¹ Declarația IFLA privind accesul deschis - clarificarea poziției și strategiei IFLA, Disponibil la

TENDINȚE NOI ÎN BIBLIOTECONOMIE – Maria Carmen Nadia Petre

Dintre avantajele accesului deschis, pot fi menționate:

- creșterea accesibilității, vizibilității și a impactului cercetărilor științifice la nivel internațional;

- recunoașterea producției științifice de comunitatea științifică internațională;

- ameliorarea posibilităților de citare a articolelor științifice;

- asigurarea schimbului de informații între membrii comunității științifice și crearea unui mediu integrat și interactiv de comunicare științifică, dialog profesional;

- reducerea cheltuielilor pentru abonarea la revistele științifice¹².

Cu toate că avantajele accesului deschis sunt numeroase, până acum s-au realizat destul de puține progrese. De ce suntem atât de lenți ? Răspunsul la această întrebare, conform mentalității credinței populare, este că schimbările profunde nu sunt rapide, pot dura chiar sute de ani. De exemplu, putem considera ca referință schimbarea ediției tipărite a cărții prin varianta digitală, care a început la sfârșitul secolului al XX-lea. Cifrele arată că accesul deschis este acum într-o fază de consolidare. De acum încolo, progresul va fi lent, dar constant. Putem examina dacă ceea ce s-a realizat este mult sau puțin, dacă este insuficient pentru a schimba total modelul. Cu toate acestea, nu putem discuta despre consolidare sau implementare completă ca model de diseminare a informațiilor științifice¹³.

<http://www.ifla.org/files/assets/hq/news/documents/ifla-statement-on-open-access-ro.pdf>, [Accesat: 13.10.2016], p. 2-3.

¹² *Accesul deschis*, Disponibil la: <http://biblio.uasm.md/2014-10-01-10-09-38/acces-deschis>, [Accesat: 13.10.2016].

¹³ Ernest Abadal, *Acceso abierto a la ciencia*, Editorial UOC, Barcelona, 2012, Disponibil la: <http://eprints.rclis.org/16863/1/2012-acceso-abierto-epi-uoc-vfinal-autor.pdf>, [Accesat: 13.10.2016], p. 46.

BIBLIOGRAFIE

Abadal, Ernest, *Acceso abierto a la ciencia*, Editorial UOC, Barcelona, 2012, Disponibil la: <http://eprints.rclis.org/16863/1/2012-acceso-abierto-epi-uoc-vfinal-autor.pdf>, [Accesat: 13.10.2016], p. 8-9.

Accesul deschis, Disponibil la: <http://biblio.uasm.md/2014-10-01-10-09-38/acces-deschis>, [Accesat: 13.10.2016].

Apelul de la Amsterdam pentru acțiune în științele deschise, Disponibil la: <http://www.kosson.ro/acces-deschis/51-cronica-oa/1042-apelul-de-la-amsterdam-pentru-actiune-in-stiintele-deschise>, [Accesat: 13.10.2016].

Declarația Accesului Deschis de la Budapesta, Disponibil la: <http://www.acces-deschis.ro/component/tags/tag/3-declara%C8%9Bia-de-la-budapesta>, [Accesat: 3.10.2016].

Declarația de la Berlin privind Accesul Deschis la Cunoștințe în domeniul Științei și Științelor Umanitare, Disponibil la: <http://www.acces-deschis.ro/declaratii-positii-oficiale/declaratii/97-declaratia-de-la-berlin>, [Accesat: 13.10.2016].

Declarația de la Bethesda privind politica editorială, Disponibil la: <http://www.kosson.ro/acces-deschis/96-documente-oficiale/234-declaratia-privind-publicarea-cu-acces-deschis-de-la-bethesda>, [Accesat: 13.10.2016].

Declarația IFLA privind accesul deschis - clarificarea poziției și strategiei IFLA, Disponibil la: <http://www.ifla.org/files/assets/hq/news/documents/ifla-statement-on-open-access-ro.pdf>, [Accesat: 13.10.2016], p. 1.

Moțiunea privind Accesul Deschis adoptată de Conferința Națională a ABR, București, 2010, Disponibil la: http://www.abr.org.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=151:mo-une-privind-accesul-deschis-adoptat-de-conferina-naional-a-abr-bucureti-2010&catid=31:culturainformatiei&Itemid=20&lang=ro, [Accesat: 13.10.2016].

Repanovici, Angela, *Strategii de marketing prntru promovarea și vizibilitatea producției științifice a uuniversității prin depozite digitale*, Disponibil la: <http://www.kosson.ro/depozit/acces-deschis-1/teze-de-doctorat-1/28-strategii-de-marketing-pentru-promovarea-si-vizibilitatea-productiei-stiintifice-1/file>, [Accesat: 13.10.2016], p. 9.

SHERPA/ RoMEO, Disponibil la: <http://www.sherpa.ac.uk/romeo/statistics.php?la=en&fIDnum=|&mode=simple>, [Accesat: 14.10.2016].

Țurcan, Nelly, *Politicile accesului deschis*, În *Studia Universitatis*, nr. 3 (33), 2010, Disponibil la: <http://studiamsu.eu/wp-content/uploads/06.-p.41-56.pdf>, [Accesat: 13.10.2016], p. 41.

Adresa redacției: Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” Iași
Str. Păcurari nr. 4, 700511 – Iași, România
Tel.: +40-232-264245
Fax: Tel.: +40-232-261796
e-mail: revista_biblos@yahoo.com
<http://www.bcu-iasi.ro/revista-biblos>

Informații pentru autori:

Materialele propuse spre publicare se vor trimite secretarului de redacție, în format .docx. Textul va fi scris cu fontul Times New Roman, 12 pts., la 1,5 rânduri, cuprinzând cel mult 15 pagini. Lucrările alcătuite în limba română vor fi însoțite de un rezumat în franceză sau engleză. Lucrările editate într-o limbă străină vor avea rezumatul în limba română. Rezumatele vor avea, în final, câteva cuvinte cheie, propuse de autori, pentru descrierea conținutului.

Informations à l'usage des auteurs:

Les articles seront envoyés au Secrétariat de la Rédaction, dactylographiés à un espace de 1,5 points et ne doivent pas dépasser 15 pages chacun. Les articles écrits en une langue autre que le roumain, seront précédés d'un résumé en français ou en anglais. Les résumés se termineront par des mots-clé proposés par les auteurs.

Pour les auteurs étrangers qui ne connaissent pas le roumain suffisamment bien pour écrire le résumé de leurs articles, un résumé en français ou en anglais (avec également des mots-clé) sera accepté et la Rédaction se charge de la traduction.

Informations for authors :

The articles submitted for publication will be forwarded to the editorial secretary in a two lines typed copy, up to 15 pages. The papers in Romanian must be accompanied by a summary in French or English. Those in a foreign language, must have the summary in Romanian. These summaries must have, at their end, some key-words proposed by the author, describing the content.

For non Romanian speaking authors, an abstract in French or English will be accepted and the editors will provide the translation into Romanian.